

РОЗДІЛ 4. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ТА СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

4.1. КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наталія КОТЛЯРЕНКО,

*методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних
та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»*

Сучасні динамічні виклики в освіті, зорієнтовані на створення нового інформаційно-практичного освітнього середовища та інтеграцію, показують, що академічних знань стало замало. Запитання: «Що знає учень?» – тепер змінилося на фундаментальне: «Як він може діяти?»

Міжнародні дослідження, такі як PISA, показали, що успіх учня – це не кількість вивчених правил про складносурядне речення, а його сформована готовність діяти в нетипових умовах.

Перетворити мовну теорію на практичний інструментарій на кожному уроці можна за допомогою компетентісно орієнтованих завдань (КОЗ).

Це цілеспрямована модель діяльності, що виникає в навчальному процесі та вимагає від учня активних інтелектуальних або практичних дій для досягнення конкретного освітнього результату. Вони є тим інструментом, який дозволяє вчителю-словеснику навчити учнів використати можливості та застосовувати теорію практично, в реальних ситуаціях, уміло комунікувати та критично мислити. Їх головна мета – показати, що вивчення української мови – не просто підготовка до іспитів чи тестів, а ключ до успішної кар'єри в будь-якій сфері, від ІТ до журналістики. Коли учні розуміють, що вміння грамотно аргументувати думку допоможе їм у майбутньому захистити свій бізнес-проект, їх мотивація зростає в рази.

Щоб зрозуміти шлях зміни завдань від репродуктивних до компетентісно орієнтованих, пропоную розглянути трансформацію завдань на прикладі контексту про Кропивницьку крафтову сироварню «Румина»:

1. Репродуктивне завдання, воно спрямоване на відтворення: розпізнавання об'єктів, термінології та роботи за зразком. Наприклад: «Перепишіть текст про сироварню «Румина», розставляючи пропущені розділові знаки. Визначте типи речень».
2. Завдання на розвиток умінь, уже орієнтоване на застосування: перевіряє здатність використовувати теорію для аналізу чи синтезу в межах предмета.

Наприклад: «Складіть 2 складносурядні речення, пояснивши, чому важливо підтримувати місцевого фермера. Використайте сполучники *a, проте, і*».

3. Завдання на формування навичок – це діяльність за алгоритмом: відпрацювання конкретних практик, часто творчих чи дослідницьких. Наприклад: «Знайдіть у мережі склад козячого молока. Створіть гасло для банера, щоб розвіяти міф про специфічний запах сиру, використайте речення з протиставним зв'язком».
4. Компетентнісно орієнтоване завдання (КОЗ) – це моделювання життєвої ситуації, що вимагає прийняття рішень, аргументації та взаємодії в реальному контексті. Наприклад: «Ви – SMM-менеджер сироварні. До крамниці завітав турист і запитує: *«Чому я маю купувати сир «Румина» тут, а не звичайний сир у супермаркеті?»*. Сформулюйте два переконливі аргументи у формі ввічливої відповіді; скористайтеся запропонованою інфографікою та критеріями оцінювання».

Отож, компетентнісно орієнтовані завдання – це змодельовані життєві ситуації, для розв'язання яких учням потрібно застосувати не лише мовну грамотність, а й логіку, критичне мислення та соціальні навички.

Такі завдання мають **4 ключові характеристики**:

1. Інтелектуальна активність: завдання не має очевидної відповіді в тексті, воно спонукає аналізувати, порівнювати та синтезувати.
2. Практична дія: результат виконання – це конкретний продукт (допис, лист, пропозиція, схема).
3. Освітній результат: завдання чітко корелюється з державним стандартом та групами результатів (ГР).
4. Життєвий контекст: ситуація має бути реальною, актуальною та викликати емоційний відгук.

Для того, щоб змодельовати компетентнісно орієнтоване завдання, учителю варто врахувати **5 етапів для його створення**:

1. Визначити мету завдання згідно з Держстандартом, обравши конкретні групи результатів.
2. Обрати реальну ситуацію, орієнтуючись на «виграшні» теми: хобі, світ їжі, фінанси, техніку, сучасні медіа, психологію, чи залучити учнів до вибору контексту через «карту візуалізації», онлайн-опитування.
3. Сформулювати завдання: рольове, інформаційне, соціально-комунікативне, практико орієнтоване.
4. Встановити критерії, відмовившись від сумування балів, та звернути увагу на повноту аналізу, критичне мислення, креативність, вправність використовувати знання з мови.
5. Проектування рефлексії для усвідомлення учнем вартості власної праці.

Однак, варто зазначити, що **структура компетентнісно орієнтованого завдання має 4 обов'язкових компонентів**:

1. *Стимул* (мотивація). Це ситуація, що максимально наближена до реальності. Наприклад: запит від редакції електронної газети написати пост для соціальних мереж чи розробка рекламного слогана для місцевого екопроєкту. Цей контекст має дати учням певну роль (блогера, юриста, волонтера, еколога, фінансового аналітика). Це «гачок», і він занурює учнів в рольову гру та дає відповідь на запитання: «Навіщо мені це вчити?».
2. *Інформація*. Це тексти, інфографіка, світлини, мапи, відеоролики, подкасти чи числові таблиці – усе, що можна проаналізувати та використати для пошуку відповідей. Важливий методичний нюанс – «зайві деталі», які навчають учнів не просто використовувати інформацію, а критично мислити, виокремлювати головне.
3. *Завдання*. Воно формулюється як чітка інструкція, що саме потрібно зробити. Важливо уникати формулювань «перепишіть» чи «підкресліть», а краще використовувати: «обґрунтуйте», «спрогнозуйте», «спроєктуйте», «відредагуйте з урахуванням цільової аудиторії»; це спонукає до пошуку кількох варіантів рішень та обов'язкового обґрунтування вибору.
4. *Критерії оцінювання*. Вони є шляхом до формування умінь. Учні мають заздалегідь бачити «чек-лист» успіху: від точності використання мовних засобів до креативності та цілісності створеного ними продукту.

Практично це виглядає так:

Стимул. Твій друг професійно займається спортом і шукає альтернативу синтетичним протеїновим коктейлям. Ти знаєш, що козячий сир містить легкозасвоюваний білок альбумін.

Інформація. Розглянь інфографіку про кількість калію у молочних продуктах, порівняй козячий та коров'ячий сири.

Завдання. Напиши повідомлення другу в месенджер, у якому порекомендуй додати до раціону козячі продукти. Використай три складносурядні речення. Одне речення має виражати протиставлення; друге речення – одночасність або послідовність подій (сполучники *і, та, ні...ні*); третє – містити розділові відношення (сполучники *або, чи*).

Критерії оцінювання. Урахуй критерії оцінювання (відповідно до Рекомендацій щодо оцінювання).

4-6 балів – повідомлення написано за шаблоном, використано одне чи два складносурядні речення.

7 балів – повідомлення написано самостійно, використано усі три складносурядні речення.

8 балів – повідомлення написано самостійно, ураховано мету, адресата, вимоги жанру, використано усі три складносурядні речення, відповідно до умови.

9-10 балів – повідомлення написано самостійно, у тексті використано аналіз інформації.

11 балів – повідомлення написано самостійно, використано елементи візуалізації.

12 балів – повідомлення написано самостійно, використано креативний підхід до

вибору мовних засобів.

І хоча компетентнісно орієнтовані завдання мають чітку структуру, важливо розуміти, що їх побудова не монолітна. Це гнучка система, яка адаптується під конкретну освітню мету, життєвий контекст, мовну теорію та рівень сформованості умінь і навичок учнів.

Залежно від того, навколо якої провідної діяльності учнів будується завдання, варто виділити декілька видів компетентнісно орієнтованих завдань.

1. Рольові завдання. Цей вид дає можливість учителю створити навчальну ситуацію, у якій учні отримують певну соціальну чи професійну роль та діють в її межах для вирішення конкретних завдань. Головна цінність такої роботи у тому, що учні стають фахівцями, використовуючи мову як інструмент професійної діяльності.

Наприклад:

Стимул. Уявіть, що ви працюєте маркетологом. Місцева сироварня запускає нову лінійку елітних сирів, але продажі низькі, бо покупці не розуміють різниці між звичайним продуктом і крафтовим.

Інформація. Картка-опис технології виробництва сиру (з відомостями про натуральне молоко, відсутність консервантів та ручну роботу).

Завдання. Створіть текст рекламного оголошення або сценарій короткого відео для TikTok чи Instagram, переконайте аудиторію в унікальності продукту. У тексті використайте щонайменше 3 складнопідрядні речення з підрядними означальними, щоб детально описати характеристики сиру, та підрядними причини чи умови. Доведіть текстом, що підрядне означальне стає інструментом створення привабливого образу (маркетинг), а підрядне причини та умови – інструментом встановлення логічних зв'язків у виробничих процесах (технологія).

Критерії оцінювання:

7 балів – рекламне оголошення створено граматично правильно, враховано наявність 1-2 складнопідрядних речень.

8 балів – сценарій для соцмережі створено граматично правильно, враховано наявність 1-2 складнопідрядних речень.

9 балів – рекламне оголошення чи сценарій для соцмережі створено граматично правильно, враховано наявність 3 складнопідрядних означальних речень.

10 балів – рекламне оголошення чи сценарій для соцмережі створено граматично правильно, використано різноманітні художні засоби, враховано наявність 3 складнопідрядних означальних речень.

11 балів – рекламне оголошення чи сценарій для соцмережі створено граматично правильно, використано різноманітні художні засоби та візуалізацію, враховано наявність 3 складнопідрядних означальних речень.

2. Інформаційні завдання. Цей вид спрямований на розвиток уміння знаходити, аналізувати та систематизувати інформацію з різних джерел. Учень має виокремити головне та перетворити текст на зручну форму (таблицю, схему, новий текст).

Наприклад:

Стимул. Шкільне самоврядування розпочинає проєкт «Здорове харчування: поради від старших». Вас запросили стати волонтерами-просвітниками для першокласників, які часто відмовляються від йогуртів чи сиру в шкільній їдальні, бо не знають про їхню користь. Ваша мета – опрацювати наукову статтю про властивості кисломолочних продуктів і у вигляді порад розповісти про складні факти. Пам’ятайте, що малечі важливо пояснювати не лише що робити, а й чому це важливо або за яких умов це працює. Саме тому ваші поради мають бути логічно обґрунтованими та побудованими як чіткі інструкції.

Інформація. Стаття про користь кисломолочних продуктів.

Завдання. Ознайомтеся зі статтею про користь кисломолочних продуктів. Складіть 3 складнопідрядні речення-поради для молодших школярів. За бажанням використовуйте опори для побудови речень, що починалися б словами: «Важливо пам’ятати, що...», «Якщо ви хочете зміцнити кістки...», «Для того щоб організм краще засвоював кальцій...».

Критерії оцінювання:

4 бали – для написання речень-порад використано опори.

5 балів – для написання речень-порад використано опори, ураховано мету та адресата.

6 балів – для написання речень-порад використано опори 3 складнопідрядних речень, ураховано мету, адресата, жанр.

7 балів – створено текст-поради, використано 3 складнопідрядні речення.

8-9 балів – створено текст-поради, ураховуючи мету, адресата, особливості жанру, використано 3 складнопідрядні речення.

Наприклад:

Стимул. У межах дослідження споживчого ринку необхідно з’ясувати, як виробники інформують покупця про властивості товару. Ви працюєте з технічною документацією молочної продукції. Вам потрібно виокремити конкретну закономірність: як тривалість технологічного процесу (витримки) визначає кінцеві характеристики продукту.

Інформація. Етикетки трьох видів твердого сиру.

- Етикетка №1. Сир «Вершковий ніжний». Склад: молоко коров’яче пастеризоване, закваска, сіль. Термін дозрівання: 20 діб. Характеристика:

продукт має м'яку пластичну консистенцію та тонкий молочний присмак. Зберігати за температури від 0 до +6°C.

- Етикетка №2: Сир «Старий Амстердам» (Extra Mature). Масова частка жиру 45%. Витриманий у спеціальних камерах понад 12 місяців. Завдяки тривалій експозиції сир набуває твердої крихкої структури та глибокого гостро-солоного смаку. Виробник: Нідерланди.

- Етикетка №3: Сир «Пармезан Класик». Склад: молоко, сіль, сичужний фермент. Період визрівання: 24 місяці. Смак інтенсивний, складний, із горіховими нотками, що з'являються внаслідок дворічної ферментації. Рекомендовано для сирних тарілок та пасти.

Завдання.

1. Випишіть лише ті речення, у яких пояснюється зв'язок між терміном витримки та інтенсивністю смаку, використовуючи складнопідрядні конструкції.
2. Сформулюйте висновки у формі складнопідрядних речень із підрядними причинами, часу або умови.
3. У побудованих реченнях виділіть графічно підрядну частину та засіб зв'язку (сполучник чи сполучне слово).

Критерії оцінювання:

4-6 балів – виписано речення, у яких пояснюється зв'язок між терміном витримки та інтенсивністю смаку.

5-6 балів – використовуючи складнопідрядні конструкції, записано речення, у яких пояснюється зв'язок між терміном витримки та інтенсивністю смаку.

7-9 балів – використовуючи складнопідрядні конструкції, записано необхідні речення та сформульовано висновки.

10 балів – якісно виконано усі три пункти завдання.

3. Соціально-комунікативні завдання. Ці завдання вчать взаємодіяти, уміти аргументувати власну позицію, вони часто імітують професійні або побутові діалоги.

Наприклад:

Стимул. Ви працюєте консультантом у відомій крафтовій сироварні міста. До крамниці завітав клієнт, який хоче обрати вишуканий подарунок для друга-гурмана, але зовсім не розбирається в сортах сиру. Від вашої здатності правильно поставити запитання та зрозуміти потреби покупця залежить, чи повернеться цей клієнт до вас знову і чи залишиться задоволеним іменинник.

Інформація. Картка асортименту:

- Сир «Ранкова роса»: м'який, вершковий, з білою пліснявою. Підходить для любителів ніжних смаків.

- Сир «Карпатський трюфель»: твердий, із додаванням шматочків справжнього трюфеля. Для тих, хто шукає екзотики.

- Сир «Старий замок»: витримка 18 місяців, крихкий, має насичений пікантний смак із кристалами лактату.

Завдання. Поспілкуйтеся у парах (діалог 5-6 реплік), уявіть, що ви консультант та клієнт. Як консультант з'ясуйте смакові вподобання отримувача подарунка та запропонуйте конкретний варіант із асортименту.

1. Використайте складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними, щоб уточнити інформацію. 2. Використайте складнопідрядні речення умови, щоб запропонувати варіант залежно від уподобань. Дотримуйтеся правил мовного етикету, притаманних сфері обслуговування.

Критерії оцінювання:

4 бали – відтворено основну інформацію, отриману на основі картки.

5 балів – творчо використано частину інформації із картки, репліки частково побудовані за допомогою з'ясувальних та умови складнопідрядних речень.

6 балів – творчо використано частину інформації із картки, репліки побудовані за допомогою складнопідрядних речень з'ясувальних та умови.

7-8 балів – виокремлено необхідну інформацію для побудови реплів за допомогою з'ясувальних та умови складнопідрядних речень.

9 балів – виокремлено необхідну інформацію для побудови реплів за допомогою з'ясувальних та умови складнопідрядних речень, наведено доречні аргументи на підтвердження думки.

10 балів – інтегровано потрібну інформацію для виконання завдання, переконливо аргументовано свою позицію.

4. Практико орієнтовані завдання. Ці завдання вчать застосовувати теоретичні знання у реальному житті. Вони переносять фокус з простого запам'ятовування фактів на пошук рішень, наприклад, створення інструкцій, рецептів або планів дій.

Наприклад:

Стимул. Уявіть, що ваша молодша сестра чи брат вирішили самостійно приготувати корисний домашній йогурт, оскільки розпочали челендж здорового харчування. Вони ніколи раніше цього не робили й дуже хвилюються, що продукт не скваситься або молоко перегріється. Мама попросила вас допомогти їм і скласти чітку, покрокову інструкцію. Пам'ятайте: у кулінарії та біотехнологіях точність – це головне. Якщо ви не вкажете точний час або помилитеся в температурі, корисні бактерії просто загинуть. Щоб інструкція була максимально зрозумілою для новачка, ви маєте чітко пов'язати кожну дію з часом її виконання або мірою нагрівання, використовуючи логічні мовні конструкції (тобто складнопідрядні речення).

Інформація. Інфографіка «Технологічна картка домашнього йогурту».

Завдання. Складіть інструкцію з приготування домашнього йогурту для людини, яка робить це вперше. Використовуйте складнопідрядні речення часу та міри й ступеня, щоб чітко вказати на температурний режим та тривалість процесів.

Критерії оцінювання:

4 бали – інструкцію створено за шаблоном, використано 1 складнопідрядне речення.

5 балів – інструкцію створено за шаблоном, творчо використано частину інформації із картки, текст частково побудований за допомогою складнопідрядних речень часу чи міри й ступеня.

6 балів – інструкцію створено за шаблоном, творчо використано частину інформації із картки, текст побудований за допомогою складнопідрядних речень часу чи міри й ступеня.

7 балів – інструкцію створено самостійно, текст побудований за допомогою складнопідрядних речень часу чи міри й ступеня.

8 балів – інструкцію створено самостійно, текст побудований за допомогою складнопідрядних речень часу та міри й ступеня.

9 балів – інструкцію створено самостійно, із картки виокремлено необхідну інформацію для побудови визначених складнопідрядних речень.

10 балів – інструкцію створено самостійно, інтегровано потрібну інформацію для виконання завдання.

11 балів – інструкцію створено самостійно та доповнено візуалізацією.

Надзвичайно важливим етапом навчання є рефлексивність після виконання компетентнісно орієнтованих завдання. Для цього можна використати такі види завдань:

1. Формула «П-П-П»: учні рефлексують через поняття: почуття – «Що я відчував?», практика – «Що я навчився робити?», перспектива – «Де я це використаю у житті?».
2. «Мапа компетентності»: учні самостійно оцінюють рівень своїх умінь: усної взаємодії, роботи з текстом, письмової взаємодії, цифрової грамотності, критичного мислення, креативності, дослідницької роботи.
3. «Сходинки зростання»: учні аналізують свою діяльність від «Я виконав за зразком» до «Я пропоную власне рішення».

Отож, компетентнісно орієнтовані завдання – це не перевірка того, що учні знають із граматики, а перевірка того, що вони можуть зробити з цими знаннями в новій для них ситуації, це сходинки до саморозвитку, заробітку та особистого успіху.

Список використаних джерел

1. Берендеев С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Сучасні підходи і технології Нової української школи: компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей. Випуск 2: навчально-методичний посібник. Київ: ДУ «Український інститут розвитку освіти», 2023. 145 с. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/posibnyk.pdf>.
2. Все про компетентнісно орієнтоване завдання: як його створити. URL: <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-oriyentovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/>.
3. Державний стандарт базової середньої освіти. 5-9 класи Нової української школи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.
4. Каталог компетентнісних робіт для НУШ. URL: <https://nustasks.net/?industry>.
5. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання: лист Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 року № 1093. URL: <https://drive.google.com/file/d/1KQ9dLWEHeJGw8YQ01dbkXp1gFNbmpzZQ/view?usp=sharing>.
6. Як розробити компетентнісно орієнтовані завдання: покроковий план. URL: https://znayshov.com/News/Details/Yak_rozrobyty_kompetentnisno_orientovani_zavdannia_pokrokovyi_plan.

КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 9 КЛАСУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ» ТА «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»

Тетяна ЖЕЛЄЗНОВА,

старший викладач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

Загальні положення

Сучасна українська школа орієнтується не лише на передачу знань, а передусім на формування компетентної особистості, здатної успішно діяти в реальних життєвих ситуаціях. Саме тому в умовах реалізації Концепції Нової української школи особливого значення набуває компетентнісний підхід до навчання, який визначає результат освіти через сформованість ключових і предметних компетентностей учнів.